

DIGITEERIMISE MÕJU TÖÖKOHTADELE JA -SUHETELE: kuhu lähed, **IKT sektor**, maailmas ja Eestis?

Viimased 20 aastat on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) sektor olnud majandust edasiviiv jõud ning mõjutanud oluliselt ka ühiskonda. Millised muutused on toimunud organisatsiooni tasandil, kirjutab **Helena Rozeik**.

Aastal 2016 osales Praxis Euroopa Komisjoni tellitud üle-euroopalises uuringus*, milles analüüsi majanduses toimunud muutuste, eelkõige digiteerimise mõju IKT sektori tööhõivele ning -suhetele. ▶

► TUGEV KONKURENTS SUNNIB TOOTLIK-KUST TÕSTMA

Digiteerimine koos kiire ülemaailmse konkurentsi kasvuga on toonud IKT sektoris kaasa töötajate arvu suurenmise maailmas tervikuna, kuid sektoris endas on toimunud mitmeid nihkeid, eriti ettevõtlus- ning töösuhete vormides.

Kiire digiteerimise tõttu lasub just eriti suurtel ettevõtetel surve oma tegevus restruktureerida, kuna tihedas ülemaailmses konkrentsis ellu jääda on üha keerulisem. Ettevõtetel tuleb pidevalt arendada uusi teenuseid, toota kõrgemat lisandväärtust ja investeerida uutele turgudele. Kõige enam on puudutanud tehnoloogilised muutused IKT tööstuse sektorit, kus töökohtade arv on viimase kümnendi jooksul oluliselt vähenenud.

Tänu rahvusvaheliste ettevõtete võidukäigule, kelle peakorterid asuvad USAs, Lõuna-Koreas ja Hiinas, on Euroopa IKT seadmete ja komponentide tootjad kaotamas tehnoloogia- ja turuliidri positsiooni. Kõige drastilisemad muutused puudutavad telekommunikatsioonivahendite tootjaid, kes on Euroopa turult praktiliselt kadumas (nt Nokia, Ericsson, Alcatel). Sarnast trendi võib oodata ka elektrooniliste tarbekaupade, pooljuhtide ja kiipide tootjate seas.

On ilmne, et üha suurenev konkurents IKT sektoris sunnib pidevalt kulusid optimeerima ja tootlikkust tõstma. See omakorda tähendab, et mõnedes alasektorites väheneb töökohtade arv, teenuseid ja protsesse hakatakse sisse ostma odavamalt turgudelt ning kasvab allhanketööde maht.

IKT TEENUSTE SEKTOR – UUTE TÖÖKOHTADE LOOMISE VEDUR

Uuringu tulemused näitavad, et telekommunikatsiooni sektoris on toimunud suured liikumised: aastatel 2009–2013 on töötajate arv vähenenud ligi 300 000 võrra, samal ajal programmeerimise, konsultatsiooni ja nendega seotud tegevusaladel on tööhõive suurenenud 400 000 töötaja võrra. Programmeerimise ja sellega seotud aladega oli 2013. aastal Euroopas hõivatud ligi 2,86 miljonit inimest. Üldiselt on sektoris liigutatud traditsioonilistele tele-

kommunikatsiooni sektori töökohtadelt IKT teenuste sektori töökohtadele.

Kõige rohkem on uusi töökohti tekkinud juurde tarkvara programmeerimise ja kirjastamise valdkonnas. Lisaks on uusi töökohti loodud ka ärikonsultatsiooni ja tarkvaralahenduse valdkonnas, nagu võrgustikud, andme-haldus või -turvalisus. Uued tärkavad ettevõtted erinevad oluliselt vanematest ettevõtetest nii oma struktuuri, töökultuuri, suuruse kui ka töövormide ja -tingimuste poolest.

Kõige drastilisemad muutused puudutavad telekommunikatsioonivahendite tootjaid, kes on Euroopa turult praktiliselt kadumas.

Enamik interneti- või digitaal-majanduse töökohtadest paikneb kiirelt kasvavates iduettevõtetes, mis on väikesed ja spetsialiseerunud kindlale turunišile. Need ettevõtted soovivad teistest eristuda ja „olla erinevad“. Tendents töövormide osas näitab, et üha enam ei seo töötajad ennast ettevõttega pikaks ajaks, vaid ollakse kaasatud pigem vabakutselisena või üksikisikust ettevõtjana.

NÕRGALT REGULEERITUD TÖÖSUHTED

Samuti uuriti, kuidas on muutunud suhted tööandja ja töötajate vahel. On ilmne, et uued tekkinud ettevõtted, kasvav vabakutseliste töötajate arv ja nõudlus kõrgema kvalifikatsiooniga töötajate järele mõjutavad ka töösuheteid.

Üldised tulemused näitavad, et ettevõtte tasandil on kollektiivsete läbirääkimiste arv Euroopas kasvamas. Heade näidetena võib esile tuua kogu ettevõtet

Helena Rozeik, Praxise majanduspoliitika analüütik

hõlmavaid lepinguid töötingimuste, -tasu ja muude aspektide kohta, mis reguleerivad ja ühtlustavad töötingimusi. Siiski tuleb tõdeda, et riigiti on praktiseeritavad töösuhted ja sotsiaaldialoogi vormid üsna erinevad.

Uuring näitab, et telekommunikatsiooni ja IKT tööstussektorile on iseloomulik väga kõrge kollektiivsete läbirääkimiste tase ning sotsiaaldialoogi tugevate ametiühingute ja tööandja organisatsioonide vahel. Samas IKT teenuste sektoris avaneb vastupidine pilt – kollektiivsed läbirääkimisõigused on nõrgad või tegelikult olematud, puuduvad töötajate esindused ja konsultat-

sioonivõimalused.

Viimane iseloomustab ka Eesti IKT sektoris valitsevaid töösuhteid, kus töötajad lepivad kokku pigem individuaalsete läbirääkimiste teel. Selles on üsna suur osa sektoris valitseval kõrgel tööjõupuudusel, mis annab töötajale töötajate läbirääkimistel tugevama positsiooni.

Uuringu autorid tõdevad, et kollektiivsed läbirääkimised ja ettevõtte tasandil lahendused, mille väljatöötamiseks on kaasatud ka töötajad, suurendaksid töötajate lisandväärtust. Peamiseks põhjuseks, miks sotsiaaldialog sektoris ja sellega kaasnevad

kollektiivsed läbirääkimised sektori tasandil on olnud nõrgad, on töötajate puudulik pädevus ja läbirääkimiste mandaadi puudumine.

SUURED MUUTUSED

Kokkuvõttes näeme, et Euroopa IKT sektor on läbimas suuri muutusi, mida iseloomustab töötajate liikumine telekommunikatsiooni ja IKT tööstuse sektorist IKT teenuste sektorisse. Samas on see kaasa toonud töösuhete nõrga reguleerimise.

Ehkki sotsiaaldialog on telekommunikatsioonisektoris vähenemas ja IKT teenuste sektoris üsna olematu,

Praxis

Sihtasutus Poliitikauuringute Keskus Praxis on kodanikualgatuslik, sõltumatu ja avalikes huvides tegutsev mõttekoda. Praxis loodi 2000. aastal ning on nüüdseks arenenud Kesk- ja Ida-Euroopa üheks suuremaks sotsiaalmajanduslike teemade mõttekodikaks.

Praxis missioon on rikastada avalikku arutelu, pakkuda väärtuslikke teadmisi ning mõjusaid lahendusi poliitika kujundajatele, vabakonnale ja teistele ärkatele inimestele.

Suurima osa Praxisest moodustavad rakenduslikud poliitika-uuringud, samuti ollakse toeks koostöö ja konsultatsioonidega.

Vaata lähemalt www.praxis.ee

eksisteerib tugev vajadus kooskõlastatud tegevuse järele, mis näitaks, et see loob väärtust nii töötajale kui ka töötajatele. Ajendi selleks peaksid andma sektoris valitsev suur tööjõupuudus, aga ka värbamisega, töötajate muutumisega ja restruktureerimisprotsesside juhtimisega seotud aspektid.

* Artikli kirjutamisel on kasutatud allikana Euroopa Komisjoni uuringut „Study mapping the structural changes and their impacts on jobs and industrial relations in the telecommunications and ICT sectors“. European Commission, April 2015.